

Завитій Ольга,
к.е.н., доцент,
Туркевич Ігор
аспірант

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

АКТИВИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПОТРЕБА В ЇХ ОЦІНЦІ

У господарській діяльності підприємству постійно доводиться визначати, відповідають чи не відповідають ресурси, які до нього надходять (наявні, ті, що вибувають), вимогам, які пред'являються до активів. Результати таких операцій необхідні перш за все самому підприємству, а також користувачам його фінансової звітності для отримання об'єктивної інформації про реальний розмір вартості майна підприємства.

Активи – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому. У загальному вигляді під ресурсами підприємства мають на увазі грошові кошти, цінності, запаси, можливості, джерела коштів, доходів. Іншими словами, ресурсами підприємства є необоротні та оборотні активи, що перебувають на балансі і можуть забезпечити досягнення передбачуваних підприємством цілей. Вирішальне значення для визнання ресурсів активами має не факт перебування їх на балансі, а рух коштів підприємства у готівковій та безготівковій формах, зумовлений використанням ресурсів.

Контроль над активами означає можливість вирішального впливу з боку підприємства на них з метою отримати вигоди від їх використання. Контроль, як правило, супроводжується наявністю права власності. Для частини активів (фінансові інвестиції, дебіторська заборгованість) характерний тісний зв'язок з правом власності. Однак у деяких випадках наявність права власності не є істотною умовою для визнання активом. Наприклад, підприємство передає об'єкт основних засобів в оренду, її умовами є регулярні виплати орендної плати, однак право контролювати порядок використання коштів підприємству може бути не надано. Більше того, підприємство може визнавати актив за відсутності права власності. Наприклад, підприємство розробило і використовує сучасні технологічні карти виробництва, хоч вони не обнародовані і не має юридично закріплених прав підприємства на технології. Цей ресурс, яким реально володіє підприємство, приймається на облік як актив.

З практики господарської діяльності відомо, що часто очікуваного надходження вигод не відбувається, наприклад, знизився попит на продукцію, зросла платоспроможність населення і дешеві товари низької якості не купуються тощо. Підприємство з деякою часткою впевненості може розраховувати на отримання вигод. Реальним є певний рівень невизначеності отримання економічних вигод у майбутньому. У зв'язку з можливими коливаннями отримуваних вигод підприємство має встановити прогнозоване отримання вигод від використаного активу. Підприємство здійснює попередню оцінку рівня невизначеності і спирається на наявні на момент визнання активу свідчення про отримання вигод.

Наприклад, на підприємстві передбачають, що з певною імовірністю, наприклад 70%, поточна дебіторська заборгованість буде погашена. Однак при зміні фінансової ситуації в країні або з інших причин встановлений раніше рівень імовірності може бути недостатнім, і реальна величина погашення заборгованості буде значно нижчою від вірогідного рівня. Це призведе до збільшення резерву сумнівних боргів, зниження чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості і зменшення величини валюти балансу.

Під очікуваною економічною вигодою від використання активів мається на увазі можливість надходження коштів або їх еквівалентів на підприємство, наприклад, у вигляді доходів від реалізації готової продукції або товарів, доходів від оренди, отриманні пені, неустойки тощо.

Окремі активи (наприклад, основні кошти, запаси) мають матеріальну форму, однак вона не є обов'язковою умовою для визнання всіх активів (наприклад, права користування майном, векселі).

Дія принципу бухгалтерського обліку – історична (фактична) собівартість – означає, що переважною є оцінка активу виходячи з витрат на його виробництво і придбання. Між створенням

активів та понесеними для цього витратами є тісний зв'язок. Водночас величина витрат не є остаточним доказом отримання об'єкта, який визначається як актив (витрати на дослідження, на рекламу). З іншого боку, відсутність витрат не виключає можливості визнання активом і відображення в балансі (наприклад, отримані безоплатно запаси, оприбутковані внаслідок інвентаризації невраховані цінності).

З вірогідним, очікуваним надходженням економічних вигод пов'язаний ще один критерій визнання активу – достовірність оцінки. Найчастіше собівартість або вартість активу можуть бути розраховані досить точно. Однак у тих випадках, коли таку достовірну оцінку зробити неможливо, актив не визнається і стаття не показується в балансі. Наприклад, очікувані надходження як результат виграного судового процесу можуть відповідати критерію імовірності, однак якщо претензію неможливо визначити достовірно, вона не повинна показуватись як актив підприємства.

З більшістю із зазначених вище критеріїв визнання і оцінки активів бухгалтері ознайомлені. Однак практична оцінка активів відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(с)БО) має певні труднощі, що зумовлює необхідність проведення визнання і оцінки активів як окремих облікових операцій.

Звідси випливає, що підприємство, бажаючи визнати певне майно своїм активом, зобов'язане мати докази віднесення цього майна до активів саме цього підприємства. Для отримання таких доказів виконуються специфічні операції – оцінка активів. Бухгалтерські операції з оцінки активів здійснюються на підставі відповідних документів з оцінки, які мають силу розпоряджень для підприємства.

Список використаних джерел

1. Завитій О., Роздимаха С. Напрями впровадження фінансової звітності за міжнародними стандартами. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. Випуск 2. С. 33-41.

2. Завитій О.П. Стратегічне управління розвитком економічних систем на регіональному рівні. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали VII всеукр. наук.-практ. конф. 26 квітн. 2018 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Крок, 2018. С. 116-118.

3. Завитій О.П., Дідоренко Т.В. Логістичні витрати виробничих підприємств як об'єкти обліку та контролю. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. №3-4. 49–73 с.

4. Завитій О.П. Організація стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємства. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємства в умовах інституційних трансформацій: монографія / Р.Ф. Бруханський, П.Р. Пуцентейло [та ін.] Тернопіль: Вектор, 2017. 388 с.

5. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / Пер. з англ.; За ред. С.Ф. Голов. К., 2000. 1272с.

6. Сава А., Палюх М, Завитій О., Семенишена Н. Теоретичні засади бухгалтерського обліку в системі управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації, 2017, Випуск 1-2. 21-27 с.